

svojo voljo sodelujem s svojimi Kranjskimi tovarši. Veseli me, da bom svojim tovarišem povedal, kako smo se združili, ali se bom moral tožen vrniti domov, ker smo žalostno stvar dokončali, ker so se Kranjski učitelji izrekli zoper to, kar je Štajerskim učiteljem najdražje. To je v kratko, kar sem vam imel reči. V vaših rokah je tedaj prihodnja sloga Štajerskih in Kranjskih učiteljev. (Dobro! Živio!)

Gosp. Lapajne: Naj mi bode zdaj dovoljeno dostaviti, kar sem poprej pozabil, da bi bil omenil, kako drugi sodijo o novih šolskih odnošajih, kako drugi sodijo o tej noveli. Kaj so nemški učitelji rekli? 2000 se jih je zbralo, in so to šolsko novelo popolnoma zavrgli. Oni so sami priznali, da je v šolskeji noveli mnogo točerk praktičnih, ali proti nekaterim paragrafom so se spodtikali, in zavolj tega so jo zavrgli.

Želi se, da bode šletno šolsko obiskovanje. Pri nas še šletno ni. Vsako dete hodi le 3—4 leta v šolo. Dete pri nas hodi le 3—4 leta v šolo. Koliko dece je pri nas, ki bi hodili 8 let v šolo? Zadovoljimo se, ako hodi 6 let. Mimogrede, to je paragraf, nad katerim se jih mnogo spodtikuje. Nemški učitelji samo nekaterih paragrafov niso prevzeli; kako so češki učitelji sklenili, ne morem na tanko povedati, Mariborski učitelji so odobrili novo šolsko novelo. Pri nas se tudi lahko spotikamo nad nekaterimi postavami, ali ako pomislimo, da je marsikatera postava dobra, ali ni koristna, ako se ne da izpeljati, to velja tudi morebiti o tej noveli. Saj smo se užé tudi drugih postav strašno bali, pa ko smo videli, da so izpeljevalci ljubeznjivi, so jih v dobro národu vedeli ukreniti; tedaj upajmo, da bo tudi ta nova šolska novela prišla v taki formi na dan, da jo bomo veseli. Kaj nam pomaga, ako se na Kranjskem 8 let šola obiskuje, če bi pa vlada samo nemške šole imeti hotela. Jaz bi rekel: če imamo tako vlado, katera skrbi za pomnožitev šolske literature, s tem je več za napredek storjeno, nego če nam nemški „Schulverein“ 10 šol vstroji. Jaz bi priporočil, da z mirno vestjo to novelo prepustimo našim slovenskim poslancem.

(Konec prih.)

Novice

pa

Dr. Janez Bleiweis.

XXXV. 1877. „Dvodnevni božični prazniki niso prinesli nikakih novic in nikakih dogodeb, po katerih bi se bil spremenil položaj notranje Avstrijske politike, a tudi v obče vnanji položaj monarhije naše ne. „Mir ljudem na zemlji!“ ostal je — glas vpijočega v puščavi“.

Tako milo je zaznamenjal začetek novega leta dr. J. Bleiweis, kateri je v petintridesetem tečaju spisal na pr.: „Kako stoji z uravnavo zemljiškega davka. Bolj na drobno o zložbi zemljišč. Tudi sadnim drevesom je treba gnojiti, pa kako? O postavi za plemenske bike. Sol v kmetijstvu. O vcenitvi zemljišč z ozirom na uravnavo zemljiškega davka. Kako se dadó senožeiti zboljšati s prav majhnimi stroški. Kaj naj se iz kmetijstva uči mladina kmečkih starišev v nadaljevalnih šolah. Milost naši domači živini. Ali naj se sadna drevesa presajajo v jeseni ali v spomladi. O sljavih kravah. Pomanjkanje slame, — njega nasledki, in kako mu v okom priti. O vaganji goveje živine. O popotnih učiteljih kmetijstva. Kako odpraviti bradovice po životu goveje živine. Napake o napajanju naše domače živine. Z enim vajetom voziti je velika napaka. Vodila srečnega gospodarstva. Če kmetovalce nesreče na polji zadenejo. Gospodinje včasih največe sovražnice kmetijskega napredka. Dragina govejega mesa. Ozir po Avstriji z gospodarstvenega stališča. Kako dualizem v zvezi z liberalizmom skrbi za kmeta in obrtnika, pa za nas vse. Kako konje krmiti. Kje je mavec (gips) dober, kdaj in kako. Kako naj

gospodar skrbí za živino svojo, da mu daje dobre dohodke. Kuhinjska, živinska, gnojivna sol. Umen gospodar mora poznati razločke med živinsko klajo. Različna vrednost različnega živalskega gnoja. Ali so popotni učitelji kmetijstva potrebni. Tri glavna vodila, kako naj gospodar ravná s hlevskim gnojem. Koliko živine naj gospodar čez zimo preredi. C. k. nadzorniki kmetijstva. Kdo je kriv našega žalostnega državnega denarnega gospodarstva. Zlate besede našim gospodarjem itd."

O velikih državnih vnanjih in notranjih razmerah govorijo spisi na pr.: Novice iz Turčije in o Turških zadevah. Nemško-avstrijsko liberalno novinarstvo in vzhodno vprašanje. Kaj bode konec dolgočasnih konferenc v Carigradu — boj ali mir? Turška politika — muhasta. Štirje mali faktorji (Črnagora, Srbija, Grška, Rumunja) o Turškem vprašanji. Kaj počno druge države, ko se Rusko-turška vojska prične. Vojska („Vojska s Turkom je potisnila vse druge dogodbe v kot. Česar je želel vsak, komur srce človeško v prsih bije, da se zgodi, zgodilo se je na sv. Jurija dan, — Rusija je vojsko začela s Turškimi barbari, o katerih tudi naše narodne pesmi vedó veliko grozovitosti pripovedovati. Ni tedaj čuda, da vroče simpatije Slovencev spremljajo Rusko armado na njenih potih, vsaj bñje sveti boj za človečanstvo, kristjanstvo in slovanstvo" itd. 143. gl. 138). — Rusko-turški boj in pa Angleži. Zakaj so judovski časniki v Avstriji zoper Ruse in držé s Turki (190. 316). „Plevna je padla — te tri besede so šle včeraj kot blisk od ust do ust po mestu; z nepopisljivim veseljem navdajale so vsacega človekoljuba, hudo potrle pa poturčene sovražnike slovanske Rusije. S padom Plevne je konec zagotovljen barbarstvu Turškemu v Evropi, kakor mu je s padom Karsa zadnja ura odbila v Aziji. Milostljivi Bog se je usmilil večstoletnega trpljenja slovanskih kristjanov na jugu in blagoslovil orožje rešiteljice Rusije. Slava junakom Ruskim! Se vé, da véliko delo ni do konca še rešeno, in da pride še važnih vprašanj na dnevni red, ki danes še znana niso, al danica južnemu slovanstvu stojí na nebu in ne bode izginila več, ako Bog dá in sreča junaška (401)!" — Slovansko morje (59). Dualizem v Avstriji grozno draga stvar. Ogerske finančne in druge razmere pa prevzetnost Magjarska. Dvojna pošast, s katero Magjari skušajo vzdržati gospodstvo svoje v Avstrijski državi. Misli o pogodbi z Ogersko (245. 295. 335. 348). O panslavizmu (271). Ljudske in srednje šole v Avstriji (413). Nova davkovska postava v zbornici poslancev. Slovenski jezik dandanes v slovenskih deželah itd. —

Deželni zbor. „Polnoči je v soboto zvečer odbilo, ko se je končal letošnji deželni zbor, ki je, kakor je dr. Bleiweis v poslovnem svojem govoru pravo rekel, delati moral „mit gebundener Marschruthe“. Ko so se prejšnje dni obravnave mirno vršile, bile ste zadnji dve seji hudošumni (135)". Kranjski deželni zbor je razpuščen in nove volitve poslancev so napovedane, zato pozor volilci! Kaj treba posebno našim županom po kmetih.. Poduki o volitvah.. Prihodnje volitve in manevri Tagblattovcev. Rojaki (209)! Po volitvah. Našim volilcem! Spomini na volitve v deželni zbor Kranjski (l. 22 — l. 31). Tabor v Udmatu prepovedan (249) itd. — Kakor o zboru deželnem in državnem, tako je hude borbe imel tudi o Matici, kar ob kratkem opisuje (39): „Poslednji občni zbor Matice naše je zopet odkril, kar je marsiktera blaga dušica slovenska smatrala že za poravnano. Ko je l. 1863 z navdušenimi klici v Novicah se ustanovila Matica Slovenska in so jej rodoljubni možje z ustanovami, ki jih kaže Koledar Matični za l. 1865, na pomoč prihiteli, bili smo Slovenci enih misli, enega srca, in po njihovih načelih osnovala so se njena pravila. Ko pa je 5 let potem na Dunaji začela pihati sapa brezverstva, ki si je pridala priimek „liberalizma“, zanesenega iz Nemčije tudi v Avstrijo, ni bilo več samo „giovine Italija“, ampak rodili so se kmalu tudi „mladonemci, mladočehi“, in po téh, se vé da tudi „mladoslovenci“. Od onega časa pa nastali so razpори, ki

žalibog segajo v politično, družbeno in še celo v rodbinsko življenje ter ovirajo vzajemno delovanje na blagor domovine ter razdirajo, kar je v edinosti zidano bilo. Da bi že pred 15 leti ne bili narejali čitalnic in sokola, ne naredili bi jih menda danes več. Ni tedaj čuda, da ob času nastalega liberalizma ni bila stara Matica nekaterim mladim prevroče krvi več po godu; osnovali so njej nasproti že l. 1872 mlado Matico, kateri so imé dali „pisateljsko društvo“ z vsakojakimi nameni ... Odbora Matičnega dolžnost je po naših mislih čuvati nad tem, da se z ustanovami ravna po predpisih društvenih; v ta cilj in konec bo gotovo z zahvalo sprejel in mora sprejeti vsak nasvêt, vsak rokopis, v katerem veje oni duh, ki je med Slovenci vladal takrat, ko se je ustanovila Matica in ko nismo še poznali „Bismarkovega liberalizma navzêtih mladoslovencev, ampak le slovenske rodoljube“.

Letopis Matice Slovenske je vredoval dr. Janez Bleiweis, kot predsednik od l. 1877 do 1881, in to je 24. knjiga njegova. Kakor je v Letopisu l. 1876 k „Nekoliko odlomka iz Korana“, poslovenil M. Verne, spisal „Predgovor“ (160—162); tako ga je l. 1877 sestavil k „Nebeške komedije I.“, poslovenil J. Koseski (233—4). Razun tega je priobčil v njem: „Pisma Jarnikova Stanku Vrazu (str. 149—158). Listi, katere je Prešern Vrazu pisal“ (158—164). Pa „Ein neues lied von den kraynerischen bauren“, poroča dr. Janez Bleiweis (str. 200—201). Zarad sestavka „Možgani“ zagovarja se v Novicah (63). „Kaj Valvazor kratkočasnega pripoveduje o starih Kranjcih in Kranjcih“. Govoril dr. Jan. Bleiweis pri besedi Ljubljanske čitalnice (82—85). — „Nulla dies sine linea“ — je menda zopet načelo sl. državne policije, t. j. nemila roka njena zasega enkrat Slov. Narod, drugi pot Slovenca, tretji pot Novice — potožil je vrednik (32). — „Z letom 1878. nastopijo Novice svoj 36. tečaj. Dobro znanim po vsem Slovenskem, pa tudi zunaj mej Slovenije ni jim treba na dolgo in široko razkladati svojega programa; zato rečejo le to, da, kar so bile 35 let, ostanejo nepremakljivo tudi v prihodnje: neutrudljive delavke za narodne pravice njegove na stališči državopravnem. Trojne svetinje staroslovenskega gesla tudi v prihodnje ne bodo zatajevale, kakor tudi popolne neodvisnosti svoje nikomur prodale, naj pridejo časi kakoršni koli (402)“. — „Kaj vse nam bo prineslo novo leto, pravi k sklepu v „Oziru na l. 1877“, to sam Oni vé, ki narodom véliko pratiko piše (415)“.

XXXVI. 1878. „Prvega lista novega leta ne moremo bolje začeti, kakor da ga začnemo z dvema iskrenima željama. Prva je ta, naj bi mili Bog dal, da nastopi v Avstriji taka sistema, po kateri vsi narodi njeni postanejo ravnopravni v vsem; taka ustava bode vse narode zbrala pod svojo streho, zadovoljnost bode kraljevala povsod, in ustavoverni bodo potem vsi državljani Avstrijski. Da si dozdej Nemci in Magjari pekó posebno pogačo, to je ravno tisti vsemu svetu znani črv, ki že leta in leta gloda na organizmu Habsburške monarhije. Druga vroča želja pa je, naj bi Rusom kmalu obveljalo, Turškega jarma rešiti naše brate na jugu, ki so se vzdignili za sveti križ in zlato svobodo. S tema iskrenima željama stopimo v mlado leto. Bog pomози (7)!“

Po teh iskrenih željah je dr. Jan. Bleiweis v šestintridesetem tečaju priobčil na pr.: „Nekoliko opominov našim gospodarjem. Kmetovi gospodarski zapisniki. Živinska sol pred državnim zborom. Kako ob potih kmetijskih posestev posaditi sadno drevje. Petero rastlinam potrebnih življev. O vremenskem prerokovanji. Kedaj in zakaj zemlja peša. Koprive. Kako predenico v različnih krajih pokončujejo. Napačna razmera med tem, kar posestniku nese kmetijstvo, in kar kapital v denarji. Današnji stan gozdom. Nova mašina smetanica. Koliko naj se živini, posebno goveji, daje solí. Kava pred državnim zborom Dunajskim. Dobra setev, dober pridelek. Zakaj propadajo kmetijstva. Mala loterija velika odrtija. Kako naj gospodar obdeluje senožeti. Skušnje z novim

krompirjem. Sosed Zanikernik. Kako iz kapnic pregnati živalice močelke. Še kaj o uravnavi gruntnega davka. Odprto pismo družbe kmetijske Kranjske planinarjem v Bohinji in Tominu o umnem mlekarstvu in sirarstvu. Nadloge kmetijstva. Kukovica. Kako izrežati nizka drevesa ali pritlikovce. Nikar upihavati gorečih petrolejevih lamp. Kdaj je najboljši čas les sekati. Kmetijske zadeve v letošnjih deželnih zborih. Kako naj se kuri, da se drv prihrani. Šota — velik zaklad, a žalibog, premalo ga poznamo itd.“ —

Z državopravnega in bolj občnega stališča pisal je: „To vam te dni potlačeni hodijo turkofili, kar Rusi, Črnogorci in Srbi mrtvaški zvon zvonijo Turkom. Pa kako da ne bi bili Ljubljanski turčini tako potrti, vsaj tudi oficijozna „Presse“ britko toži, da so nade Ogrskih državnikov po vodi splavale, česar so, kakor pravi, naše nesrečne notranje zmešnjave krive. Pač pozno pride to spoznanje! Kdo pa je kriv „dieser unglücklichen innern Wirren“? — kdo drug, ko tista dva naroda, ki hočeta gospodovati v Avstriji (22)!“ — Sofija, glavno mesto Bolgarije. Se li dá Turek prestvariti v omikanega človeka. Enajsta ura bije. Čemu ima biti zdaj kongres. Car Ruski in narod Ruski (67). Izgledi Avstrijsko-ruske vojske. Avstrija in slavjanski jug. Bosna in Hercegovina — nekdanja Hrvatska zemlja. Ruske in Angleške finance. Če pride do vojske med Angleži in Rusi, kak jej utegne biti konec. Razložek narodov jutrovi in večernih dežel (Hammer-Purgstall). Denar v politiki. Ruskega cara beseda v Moskvi. — Počitnice državnega zbora. Svoji k svojim (26). Dualizem v številkah. Ali bode iz te moke (Avstro-Ogerske) kaj kruha. Avstrija na skoku. Avstrije prihodnost. Toplice v Lipiku v Slavoniji. O shodu federalistev. Poslednje znamenje Avstrije (Nationalbank). Pogled na Ogersko pred volitvami. Avstrijsko-Ogerska armada v Bosni in Hercegovini. Več svitlobe, več svitlobe (282). Kako se imate Bosna in Hercegovina prihodnje vladati. Jugoslavenski program (385). Nova dualistična nevarnost za Avstrijo itd.

Naprej slovenski jug! pesem J. Koseskega je (l. 36) ponatisniti dal s kratkim pojasnilom. — Letopis Matice Slovenske za l. 1878 vredil v štirih delih, in v njem (str. 20—34): Življeji človeški in njih upliv na organizem človeški. Prirodopisne-fiziološke črtice. Spisal dr. Jan. Bleiweis. — Stare hiše naše Ljubljane z zgodovinskimi črticami po gradivu pl. Radiča in dr. Lipiča. Opisal dr. Jan. Bleiweis za berilo v čitalnici Ljubljanski (140—149) v Novicah, kjer proti koncu pravi: Spomine na staro Ljubljano sklenemo z opominom: Ti — nekdanj po obrazu svojih hiš zvana bela Ljubljana — ostani bela na veke po trojnem svojem starodavnem geslu: trdna kakor skala o veri svojih pradedov, — kakor hrast neomahljiva o zvestobi do vladarja, — brez madeža čisto bela — slovenska!“ — Zgodovinska črtica o hiralnici Ljubljanski (392—3). — O prestroji srednjih šol — jako zanimljiv so-stavek (209—218). — O slovniku govori (167) in o vzajemnem jeziku slovanskem (281). — Deželni zbor pred 300 leti (155—6) rekši: Ta zanimivi članek smo posneli z obširnega sestavka v „Kärnt. Volksst.“, ki nam kaže, da federalizem, ki je naš vzor, ne bi bil s trte zvita oblika Avstrije. In če zdaj še družega nič, vsaj — meminisse juvat“. „Slovesen je bil moment, ko so narodni poslanci 5. oktobra zbornici izročili addresso do Njegovega veličanstva in je bilo to pismo, dostojno pa odkritosrečno in tehtno zloženo, v slovenskem in nemškem jeziku brano. Bralci naši najdejo to važno pismo na drugem mestu (str. 324); danes le to povemo, da dr. Jan. Bleiweis je v seji 7. dne t. m. utemeljeval addresso, t. j. bolj na drobno razložil vzroke, zakaj so narodni poslanci prisiljeni obrniti se do cesarja samega. Besede govornika so na več mestih hudo razburile gospode nemškutarje na desni strani in zbora predsednik ga je naposled ostro okregal, da se je drznil, zbor imenovati nepostaven (str. 332—3). Se vé, da se je zgodilo, kar se je naprej videlo ... Poslanci naši pa z dobro voljo lahko rečejo: Diximus et salvavimus animam nostram (326).“

To leto je obhajal dr. Janez Bleiweis svoj sedemdeseti god in ž njim ves Slovenski, malo da ne ves Slovanski narod. Tudi Novice so se bile opravile praznje, prinesle sliko „Oče dr. Janez Bleiweis“ in „Pesen k njegovi 70letnici“ iz kamnopa Blaznikovega v prilogah, ter so posebej in v listu popisovale Bleiweisovo svečanost (373—398), katero glej najbolje v knjigi, ki jo je sestavil A. Bezenšek (v Zagrebu l. 1879. 8° str. 96). — V Novicah (l. 48) nahaja se naslednja „Zahvala: O svojem 70. rojstnem godu doživel sem radosti, koje bi se nikdar ne bil nadejal. Prijatelji od blizu in iz daleka, iz slovanskih in nemških pokrajin, združeni in posamezni, zastopniki društev, zavodov, mest, sel itd. donesli so mi mnogobrojnih dokazov svoje ljubezni in naklonjenosti ustmeno in pismeno, in došlo mi je toliko častnih listin, pa tudi dragocenih umotvorov in krasnih tvorin iz ženskih rok, da ne zmagam besedi, s kojimi bi izrazil občutke svojega globoko ginjenega srca. Sam dobro vem in se radujem temu, da vsa ta odlikovanja ne veljajo tolikanj meni, posamezniku, marveč dobri in vzvišeni stvari, koji služim doslej 36 let; a zarad tega mi dolžnost srčne zahvale nikakor ni manjša. Tolikeya veselja ves presunjen morem javno svojim prijateljem, vsem skupaj in vsakemu posebej, le s slabimi besedami objaviti svojo najtoplejšo zahvalo za tolika preljubeznjiva čestitanja z najiskrenejšo željo: naj Bog vsemogočni milostivo izvrši vsa vsa voščila, koja so bila tako topla naglašana o nepozabljivih dneh 17., 18., 19. novembra t. l. od predragih mi prijateljev. V Ljubljani dne 26. novembra 1878. Dr. Jan. Bleiweis“.

In v vabilu na naročbo kaže: „Novice so letos novembra meseca sè sedemdesetletnico svojega utemeljitelja doživele toliko časti, da po njej vse pomlajene nastopijo ob novem letu svoj 37. tečaj. Načela njihova ostanejo ista, ki so jih vodila dolzih 36 let. Kakor so neumorno na polji kmetijstva, kjer je mnogo ledine še, delale za telesni, v mnozih družih obzirih pa za duševni blagor naroda slovanskega, — kakor so vedno brez strahú, če tudi je pisano gledal protivnik, borile se za svetinje njegove, — kakor so zmiraj le v federalistični sistemi vidile zadovoljnost narodov Habsburške monarhije in v tej zadovoljnosti Avstrijo močno, — kakor so ves čas trdile vzajemnost slovansko in so duševno naslombo iskale pri sosednih svojih bratih unstran Sotle, tako ostanejo tudi v novem letu, ne obupaje, da v novi Avstriji zvedrila se bodo vremena tudi Slovanom njenim (406)“.

Učne slike iz zgodovine.

(Piše Tone Brezovnik.)

(Nadaljevanje, glej str. 251.) *)

IV. Sokrat.

Tako je učil ta najslavnejši grški modrijan. Vse žive dni si je prizadeval, da bi popačene in razuzdane Atenjane poboljšal. Toda velika večina spridenega národa ni hotela razumeti vzvišenih njegovih nauk. Nakopal si je celó mnogo sovražnikov, ki so ga črtili in zasmehovali za to, ker je pri vsaki priliki zagovarjal resnico ter je odkritosrčno grajal zmotnjavo in krivico. Posebno so mu nasprotovali Sofisti, ki so prej za drage denarje zapeljevali Atensko mladino, a zdaj so imeli učilnice po večjem prazne.

Ti malopridneži so nazadnje Sokrata tožili pri sodniji, da tají domače bogove ter da s svojimi nauki zapeljuje in pači mladino.

Sokrat, takrat že 70 let star, se ni hotel braniti z dolgim in lepim govorom, niti s solznimi očmi hotel ganiti sodnike ter jih prositi milosti, kakor je bila v Ateni navada,

*) Zaradi spisa „Učiteljskega zborovanja“ nadaljujemo te slike še le zdaj, ter č. g. g. bralce prosimo, da nam to prizanesó.